

מפני שאם יאמר את כל אותו המזמור בשחרית, נמצא **שחוזר וכופל את הפרק** פעמיים באותו היום. שהרי היו אומרים אותו גם על קרבן מוסף.

אלא, מהו אומר בשחרית של ראש השנה שחל ביום חמישי?

את חלק המזמור, מהפסוק **"הסירותי מפבל שבמו"** והלאה [במזמור פא], היות ובראש השנה יצא יוסף מבית האסורים, והפסוק הזה מדבר על כך.

ואם חל ביום חמישי, **ובאו העדים לאחר** הקרבת תמיד של שחר, ובשעת הקרבת התמיד לא ידעו אם יקדשו את ראש השנה היום, אזי בשחרית אומרים את **"הרנינו לאלהים"** כולו.

ובמוסף **אומר "הרנינו"**, אף על פי שהוא חוזר **וכופל את הפרק**.

ומברייתא זו מוכיח רב אחא כשיטתו של רבי זירא, שמספק אמרו הלויים שיר של חול. והקשה ממנה על דברי בני בבל, האומרים שהלויים קלקלו ולא אמרו שירה באותו היום כלל:

שהרי **אי אמרת בשלמא: כל היכא דמסתפקא — אמרינן שירה דחול**. שבכל מקום שמסופקים איזה שיר לומר אומרים של חול, מובנים דברי התנא.

כי **היינו דקאמר**, זהו שאמר התנא, שאם באו עדים ביום חמישי אחר התמיד של שחר, אומר **"הרנינו"** במוסף, אף על פי שהוא **אומר וכופלו**.

שהרי בשחרית אמרו **"הרנינו"** מספק, כדרך

שאומרים בימות החול, וזה כשיטתו של רבי זירא, שכאשר העדים נשתהו מלבוא, אמרו הלויים על תמיד של בין הערביים שיר של יום חול, מחמת הספק.

אלא, אי אמרת כדברי בני בבל, שאותו היום **לא אמור**, לא אמרו הלויים שיר של יום כלל על התמיד של בין הערביים, מחמת הספק — **מאי, איך יש לפרש את מה ששנינו "אומר וכופלו"**.

והרי כאשר יש ספק אין אומרים לדעתם שיר של יום כלל, ואם כן, גם בשחרית, כשעדיין לא יודעים אם יתקדש היום, לא אומרים שיר של חול מספק.

כי אין סיבה שיהיה שונה שיר של שחרית משיר של מנחה. וכמו שבמנחה אין אומרים שירה לשיטתם של בני בבל, כיון שהדבר בספק, כך צריך להיות הדין גם בשחרית, שמספק לא יגידו כלום.

ואם כך, לא מצינו שחוזר וכופלו!

ומתרצינן את דעת בני בבל: אמנם כאשר יש לא-א ספק איזה שיר צריכים לומר במנחה, אין אומרים שיר של יום כלל, הרי זה מחמת שהשיר של יום חול לא שייך כלל בראש השנה, ואילו השיר של ראש השנה אינו שייך כלל בחול.

אך, **שאני התם**, שונה הוא השיר של שחרית של ראש השנה שחל ביום חמישי בשבוע, משאר הימים.

כי גם אם יתכן שהיום הוא ראש השנה, אפשר לומר בו את השיר של יום חמישי חול, כרגיל.

משום דשירה דיומיה היא. היות ושירת היום היא, שהרי הוא מתחיל ב"הריעו לאלהים עוזנו".

וזה שכאשר ראש השנה חל ביום חמישי משנים בו את השיר של יום, הוא רק כדי לא לכפול את אותו השיר גם במוסף.

הלכך, מספק, לא מבטלים את שיר של יום חול, כיון שאף הוא ראוי לראש השנה. שמשום ספק כפילה לא מבטלים שיר של תמיד

תניא: רבי יהודה אומר משום רבי עקיבא:

ביום ראשון בשבוע מה היו הלויים אומרים בשירתם על הקרבן?

"לה' הארץ ומלואה תבל ויושבי בה" [תהלים כד] עד סוף המזמור.

ואמרו מזמור זה ביום ראשון, על שם שקנה הקב"ה את השמים והארץ ביום הראשון [על ידי בריאתם], והקנה את תבל ליושבי בה.

כלומר, ה' קנה [ברא] את העולם, על מנת להקנותו ליושבו.

והיה אז שליט יחיד בעולמו, שלא נבראו עדיין המלאכים עד היום השני. ולכן נאמר בו "לה' [לכבוד] הארץ ומלואה".

ביום שני מה היו אומרים?

"גדול ה' ומהולל מאוד בעיר אלהינו הר קדשו" [תהילים מח].

על שם שחילק הקב"ה את מעשיו, שהבדילים על ידי עשיית הרקיע בין המים העליונים לתחתונים. ומלך עליהן, ונתעלה וישב במרום, ושכן בו כעין שהוא שוכן בעירו ובהר קדשו.

ולכן קוראים בו את המזמור "גדול ה' ומהולל מאוד, בעיר אלהינו, הר קדשו".

בשלישי היו אומרים: "אלהים נצב בעדת אל" [תהילים פב].

על שם שגילה ארץ בחכמתו ביום השלישי.

שנאמר [בראשית א] ביום השלישי: "יקוו המים, ותראה היבשה".

והכין תבל לעדתו. שהארץ היא המקום שבו הציב הקב"ה את עדתו. ועל זה נאמר במזמור הזה: "אלהים נצב בעדת אל".

ברביעי היו אומרים: "אל נקמות ה'". [תהילים צד]

על שם שברא ה' ביום הרביעי חמה ולבנה, ועתיד הוא ליפרע — להנקם מעובדיהן.

בחמישי היו אומרים: "הרנינו לאלהים עוזנו" [תהילים פא].

על שם שברא הקב"ה ביום החמישי עופות ודגים, לשבח לשמו. שכאשר אדם רואה עופות ודגים שונים זה מזה, הוא משבח את מי שבראם.

ועל זה אנו אומרים: "הרנינו לאלהים".

בששי היו אומרים: "ה' מלך גאות לבש" [תהילים צג].

על שם שגמר מלאכתו ביום השישי, ומלך עליהן.

בשביעי היו אומרים: "מזמור שיר ליום השבת".

ליום שכולו שבת!

שם שברא עופות ודגים השונים זה מזה, שזה גורם לאדם לשבח לשמו.

בששי אומרים "ה' מלך גאות לבש", **על שם שגמר מלאכתו ומלך עליהם.**

ואילו בשבת, ההסבר הוא אחרת מהסברו של רבי עקיבא:

בשביעי אומרים "מזמור שיר ליום השבת" — **על שם ששבת הקב"ה ממעשיו בבריאת העולם, שהיתה בעבר, ביום השביעי לבריאתו.**

נמצא, שכל הפרקים הנאמרים בשבעת הימים שווים, וכולם נאמרים על מה שעבר.

ורבי עקיבא ורבי נחמיה, שנחלקו האם שיר של שבת נאמר על שם העתיד, **קמיפלגוי**, יסוד מחלוקתם הוא, **בדברי רב קטינא.**

דאמר רב קטינא: שיתא אלפי שני הוה עלמא וחד חרוב.

ששת אלפים שנה יתקיים העולם, ואלף אחד יחרב.

שנאמר [ישעיה ב]: "**ונשגב ה' לכבוד ביום ההוא**". ויום אחד של הקב"ה הוא אלף שנה.

ואילו **אביי אמר**: תרי אלפים חרוב. העולם יחרב אלפיים שנה לעתיד לבוא.

שנאמר [הושע ו]: "**יחיינו מיומיים** [אחרי אלפיים שנה שהעולם יחרב], ביום השלישי יקימנו [לתחייה] ונחיה".

ורבי עקיבא, שדרש את הפסוק "מזמור שיר של יום השבת" על לעתיד לבוא, סובר כרב קטינא, שהעולם יחרב וישבות אלף שנה

שהעולם עתיד להחרב באלף השביעי. ואלף שנים חשובים כיום לפני הקב"ה, שנאמר: "אלף שנים בעיניך כיום אתמול" [רש"י סנהדרין צז א].

ובאותו זמן לא יהיה אדם, וכל המלאכות ישבתו, ועל אותו יום אומרים את השיר של שבת.

אמר הקשה רבי נחמיה: וכי **מה ראה רבי עקיבא לחלק בין הפרקים הללו?** מדוע חילק רבי עקיבא את ההסבר בין הפרקים [המזמורים] הנאמרים בששת ימי החול, לבין הפרק הנאמר בשבת? שבששת ימי החול הוא הסביר שנאמרים הפרקים על שם העבר, ואילו בשבת הוא הסביר שנאמר הפרק על שם העתיד?

אלא, הכל נאמר על שם העבר:

בימות החול הוא כדברי רבי עקיבא:

בראשון אומרים "לה' הארץ ומלואה", על שם שקנה והקנה ושליט בעולמו.

בשני אומרים "גדול ה' ומהולל מאד", על שם שחילק מעשיו ומלך עליהם, ונתעלה וישב במרום. ושכן בו כדרך שהוא שוכן בעירו ובהר קדשו.

בשלישי אומרים "אלהים ניצב בעדת אל", על שם שגילה ארץ בחכמתו, אשר בה ניצבת עדתו, והכין תכל לעדתו.

ברביעי אומרים "אל נקמות ה'", על שם שברא חמה ולבנה, ועתיד ליפרע מעובדיהן.

בחמישי אומרים "הרנינו לאלהים עוזנו", על

בלבד.

אבל רבי נחמיה, סובר כאב"י, שהעולם יחרב אלפיים שנה. ולדבריו אי אפשר לומר את המזמור הזה על יום אחד שכולו שבת לעתיד לבוא, שהרי לדבריו, יומיים הם. לפי שאלפיים שנה הם כיומיים של הקב"ה.

ועתה הגמרא מבארת מה היו הלויים אומרים בשעת הקרבת קרבנות מוסף של שבת:

במוספי דשבתא מה היו אומרים?

אמר רב חנן בר רבא אמר רב: היו אומרים את שירת האזינו, וחילקו אותה לששה חלקים כסדר הזה:

א. "האזינו", וכו'.

ב. "זכור ימות עולם", וכו'.

ג. "ירכיבהו על במותי ארץ", וכו'.

ד. "זירא ה' וינאץ", וכו'.

עד כאן היו בכל פרק ופרק ששה פסוקים מתוך שירת האזינו. ומכאן ואילך היו בכל פרק שמונה פסוקים:

ה. "לולי כעס אויב אגור", וכו'.

ו. "כי ידין ה' עמו", וכו' עד סוף השירה.

והסימן לזכור את חלוקת השירה, הוא — הזי"ו ל"ד.

ובכל שבת אמרו פרק אחד מתוך השירה, עד שסיימו אותה כעבור שש שבתות. ושוב חזרו והתחילו מתחילתה של השירה [מסקנת הגמרא להלן].

ואמר רב חנן בר רבא אמר רב: כדרך שחלוקים פרקי שירת האזינו כאן, בשיר שהלויים אומרים — כך הם חלוקין בקריאת התורה בבית הכנסת.

שעולים ששה קרואים לתורה לפי חילוק הפרשיות הללו, וקרואים את שירת האזינו כפי החלוקה הזאת.

והעולה לתורה השביעי, קורא מאחרי השירה עד סוף הפרשה.

ועתה הגמרא מבארת את השיר שהיו הלויים אומרים בשעת הקרבת התמיד של בין הערביים של שבת:

במנחתא דשבתא — מה היו הלויים אומרים?

אמר רבי יוחנן: מחזור של שלש שבתות היה:

בשבת הראשונה אמרו מחצית משירת היס. שהיו מתחילים "אז ישיר", עד "מי כמכה באלים ה'".

ובשבת השניה, אמרו את המחצית השניה של שירת היס:

"מי כמכה באלים ה'", עד סוף השירה.

ובשבת השלישית אמרו: "אז ישיר ישראל את השירה הזאת עלי באר ענו לה", עד סוף אותה שירה [במדבר כא יז — כ].

אבעיא להו נשאלה שאלה לבני הישיבה:

הני כולחו, כל אותם הפרקים של שירת האזינו, האם **בחד שבתא אמרי להו**, האם אומרים את כולם בשבת אחת, והיו מחלקים

ביניהם, על ידי שהחליפו את מנגינת השיר, וכן החליפו את כלי הזמר, ושינו את תקיעת החוצצרות.

או דלמא שמא כל שבתא ושבתא אמרי חד. בכל שבת ושבת אמרו פרק אחד בלבד, וכאשר גמרו לקרוא את המחזור של כל ששת הפרקים, חזרו והתחילו שוב מתחילת הסדר.

תא שמע, בוא ושמע ראייה לפשוט את הספק:

דתניא: אמר רבי יוסי: **עד שהראשונה,** שירת האזינו [שהוזכרה ראשונה], **אומרת אחת,** נאמרת על המוספין בשלמות, פעם אחת במחזור של שש שבתות.

שניה, השירה של מנחה, הנאמרת במחזור של שלוש שבתות — **חוזרת שתיים!**

כי במחזור של שש שבתות יש שני מחזורים של שלוש שבתות.

ומדייקת הגמרא: **שמע מינה,** מדברי הברייתא הזאת אתה למד, **שכל שבתא ושבתא אמרי חד,** שבכל שבת אמרו פרק אחד בלבד.

ומסקינן: **אכן שמע מינה** שכך היה.

במשנתנו [ובמשנה הקודמת] נשנו תקנות שהתקין רבן יוחנן בן זכאי ביבנה.

ועתה מביאה הגמרא מימרא של רבי יוחנן, שממנה נלמד שהסנהדרין גלתה מירושלים בימי רבן יוחנן בן זכאי, וישבה ביבנה.

אמר רב יהודה בר אידי אמר רבי יוחנן: **עשר מפעות נפעה שכינה,** והסתלקה מישראל דרגה אחר דרגה, מעט מעט.

דבר זה נלמד **מקראי,** מהכתובים לקמן.

וכנגדן — גלתה סנהדרין, והתרחקה מבית המקדש עשר מסעות, מעט מעט, ודבר זה, **מגמרא,** כך קיבל רבי יוחנן מרבותיו.

ורבי יוחנן מבאר את דבריו:

עשר מפעות נפעה שכינה — מקראי, אלו הן:

א. **מהכפורת** שעל הארון, התרחקה השכינה **לכרוב** שמעל הכפורת.

ב. **ומכרוב** התרחקה השכינה **למפתן** בית המקדש.

ג. **וממפתן** הבית התרחקה השכינה ונסעה **לחצר,** אל חלק העזרה שבין האולם והמזבח, שהוא קדוש יותר משאר העזרה, כמבואר במסכת כלים.

ד. **ומחצר** התרחקה השכינה **למזבח** החיצון.

ה. **וממזבח** החיצון **לגג** ההיכל.

ו. **ומגג** ההיכל **לחומה** — לחומת העזרה.

ז. **ומחומה** [מחומת העזרה] **לעיר** ירושלים.

ח. **ומהעיר** ירושלים **להר** הזיתים.

ט. **ומהר** הזיתים **למדבר.**

י. **ומהמדבר** **עלתה וישבה במקומה** ברקיע.

שנאמר [הושע ה]: **"אלך ואשובה אל מקומי"**, שהוא הרקיע.

והטעם שהשכינה הסתלקה מעט מעט, הוא

משום שהיה קשה בעיני הקב"ה להסתלק מישראל. ולפיכך הסתלק לאט לאט, והיה מצפה שמא ישוּבו בתשובה [רש"י].

ורבי יוחנן מביא את הכתובים שמהם למד על עשר המסעות הללו:

א. **מכפורת לכרוב**. ב. **ומכרוב למפתן הבית** — זאת למדים אנו מן הכתובים הבאים:

דכתיב [שמות כה] בענין הארון שבבית המקדש:

"וּנְוֹעַדְתִּי לְךָ שֵׁם וּדְבַרְתִּי אֵתְךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת", מכאן שתחילה היתה השכינה על הכפורת.

וכתיב בספר יחזקאל [פרק ט]: "**וכבוד אלהי ישראל נעלה מעל הכרוב אשר היה עליו, אל מפתן הבית**".

מכאן שבימי יחזקאל שהה "כבוד ה'" [השכינה] על הכרוב כמה ימים, ואחר כך הסתלק משם ושכן על מפתן הבית.

ומכאן למדנו שמן הכפורת הסתלקה השכינה לכרוב, ומכרוב למפתן הבית.

ג. **וממפתן בית המקדש לחצר** [אל חלק העזרה שבין האולם והמזבח] — זאת למדים אנו מדכתיב בספר יחזקאל אחרי הפסוק הזה [פרק י פסוק ד]:

"וּיִמְלֵא הַבַּיִת אֶת הָעֲנָן, וְהַחֲצַר מְלֵאָה אֶת נֶגַה כְּבוֹד ה'".

[נגה כבוד ה'" — זו השכינה].

ד. **מחצר התרחקה השכינה למזבח החיצון**, **דכתיב** בספר עמוס [פרק ט]: "**ראיתי את ה' נצב על המזבח**".

ואף על פי שעמוס חי לפני יחזקאל, בכל זאת, מאחר וסילוק השכינה היה דרגה אחר דרגה, כלפי חוץ, בעל כרחך שעמוס התנבא על העתיד, שמן החצר השכינה תתרחק ותשכון על המזבח.

ה. **וממזבח החיצון לגג ההיכל, דכתיב** [משלי כא]:

"**טוב לשבת על פנת גג מאשת מדנים**" [מריבות] **ובית חבר**".

ופסוק זה אמרו שלמה על השכינה: טוב לה לשכינה להסתלק אל הגג, משבת עם כנסת ישראל, שנמשלה לאשת מדנים מפני שהעמידה צלם בהיכל.

[ו"בית חבר" הינו בית המקדש, שישראל חברו בו את הצלם עם השכינה. ושלמה התנבא על העתיד, כדרך שהתנבא עמוס].

ו. **מוגג ההיכל לחומה** [לחומת העזרה], **דכתיב** [עמוס ז]:

"וְהָיָה ה' נֹצֵב עַל חוֹמַת אֲנֶךָ [החומה הנבנית בעזרת "אנך", דהיינו משקולת הקשורה לחוט ובעזרתה מיישרים את הבניה. מפרשי הג"ך].

ז. **מחומה לעיר ירושלים, דכתיב** [מיכה ו]: **"קול ה' לעיר יקרא"**.

ח. **ומעיר ירושלים לחר הזיתים, דכתיב** [יחזקאל יא]: "**ויעל כבוד ה' מעל תוך העיר ויעמד על ההר אשר מקדם** [ממזרח] **לעיר**" והוא הר הזיתים העומד ממזרח לירושלים.

ט. **ומהר הזיתים למדבר, דכתיב** [משלי כא]: "**טוב שבת בארץ מדבר מאשת מדינים**".

[מריבות] וכעס". אשת מדינים וכעס היא כנסת ישראל שהכעיסה את הקב"ה. ושלמה אמר שטוב לשכינה לשבת במדבר. מלשבת בקרבת כנסת ישראל בהר הזיתים.

י. וממדבר עלתה וישבה במקומה בשמים, דכתיב [הושע ה]: "אלך ואשובה אל מקומי עד אשר יאשמנו [עד שיחזיקו ישראל את עצמם אשמים ויודו על אשמתם] ובקשו פני".

אמר רבי יוחנן: ששה חדשים לאחר החורבן, ולאחר שגלתה השכינה מישראל, נתעכבה שכינה לישראל במדבר, ולא עלתה לשמים, כי ציפתה להם, שמא יחזרו בתשובה.

כיון שלא חזרו, אמר הקב"ה: תיפח נפשן!

שנאמר [איוב יא]: "ועיני רשעים תכלינה, ומנום, הקב"ה שהוא מבטחם, אבד מנהם [מהם]. ותקותם — תהיה להם למפח נפש".

ועתה רבי יוחנן מפרש את מה שאמר: "וכנגדן גלתה סנהדרין אף היא עשר מסעות, ודבר זה נלמד מגמרא".

מסעות השכינה הללו היו בימי בית ראשון, ואילו מסעות הסנהדרין דלהלן היו בימי בית שני. (14)

[והמהרש"א כתב שכנגד אותן מסעות נסעו הסנהדרין בבית ראשון].

בתחילה, ישבה הסנהדרין בלשכת הגזית, כאשר חציה של הלשכה היה בעזרה, וחציה

מחוץ לעזרה [מדות ד ד] והסנהדרין היתה יושבת בחציה שבחול [יומא כה].

ואלו הן עשר מסעות הסנהדרין:

א. מלשכת הגזית — לחנות. שהוא מקום בהר הבית ושמו היה "חנות". (15) וארבעים שנה לפני חורבן הבית גלתה לשם הסנהדרין.

מפני שהתרבו הרוצחים ולא הספיקו לדונם. ולפיכך גלו מלשכת הגזית, כי אין דיני נפשות נוהגים בשום מקום אלא בזמן שהסנהדרין יושבת בלשכת הגזית. (16)

ב. ומחנות גלתה הסנהדרין לירושלים מחוץ להר הבית.

ג. ומירושלים ליבנה. שם דר רבן יוחנן בן זכאי, שהיה הנשיא.

ד. ומיבנה לאושא, בימי רבן גמליאל הנשיא לא-ב גלתה הסנהדרין למקום מגוריו שבאושא.

ה. ומאושא חזרו ליבנה.

ו. ומיבנה חזרו לאושא, בימי רבן שמעון בנו של רבן גמליאל. [ומפני שהוא היה גר באושא גלתה הסנהדרין אחריו].

ז. ומאושא לשפרעם.

ח. ומשפרעם גלו לבית שערים ששם גר רבי יהודה הנשיא [המכונה "רבי"].

ט. ומבית שערים גלו לציפורי. כאשר רבי

16. רש"י סנהדרין מא א.

14. רש"י.

15. על פי רש"י כאן ובסנהדרין מא א.